

Nr 207.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt föreningar för jordbrukskredit; given Stockholms slott den 13 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Linders:

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag hemställde jag under nionde huvudtiteln, punkten 97, — efter att hava erinrat om att utredning rörande ändringar i gällande författningar om jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit igångsatts inom jordbruksdepartementet — att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i avvidan på den proposition i ämnet, som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, till understöd åt föreningar för jordbrukskredit beräkna för budgetåret 1925—1926 ett belopp av 30,000 kronor.

Jag anhåller nu att få anmäla frågan om genomförande av förändrade bestämmelser angående föreningar för jordbrukskredit. Jag torde till en början få fästa uppmärksamheten på, att den tendens till en alltmera intensiv drift, som i så hög grad utmärkt de sista årtiondenas jordbruksverksamhet, haft den effekten, att jordbrukarnas penningbehov stegrats i följd av bland annat ökad användning av såväl lejd arbetskraft som maskiner. Att med bankbolagens och sparbankernas hjälp tillgodose

detta kreditbehov på de villkor och under de former, som jordbrukarna behöva, är — därom torde man allmänt vara ense — av olika anledningar, på vilka jag ej har skäl att närmare ingå, icke möjligt i den utsträckning, som jordbruksnäringen kräver. Redan med hänsyn till att inemot hälften av vårt lands befolkning har sitt levebröd av jordbruket, är det emellertid ett statsintresse, att jordbrukets behov av driftkredit på tillfredsställande villkor vederbörligen tillgodoses. Statsmakterna hava också sökt att bidraga härtill genom den år 1915 genomförda och sedermera vid olika tillfällen kompletterade lagstiftningen angående jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit, varigenom ett betydelsefullt steg tagits för särskilt det mindre jordbrukets förseende med driftkapital.

Nämnda lagstiftning innebär (jfr Svensk författningssamling 1915 nr 231—237, 1916 nr 36, 1918 nr 592, 595—597, 1920 nr 171 och 172 samt 1924 nr 73 och 74), att statsverket lämnar visst förvaltningsbidrag under de första tio verksamhetsåren åt ekonomisk förening, som har till ändamån att inom visst område bereda driftkredit åt idkare av mindre jordbruk (*jordbrukskassa*) eller utgör sammanslutning för ett eller flera län av jordbrukskassor (*centralkassa för jordbrukskredit*). Centralkassa erhåller därjämte visst organisationsbidrag. Förutsättning för bidrags erhållande är, att vederbörande kassor vunnit godkännande från det allmännas sida, och sådant godkännande kan vinnas, om kassan uppfyller vissa av staten uppställda villkor för godkännande. Dessa villkor avse att skapa garanti för att kassornas soliditet och, vad angår kassor, som idka inlåningsverksamhet, jämväl deras likviditet äro tillfredsställande. Slutligen säkerställer staten så till vida centralkassornas borgenärer, som för varje centralkassa för jordbrukskredit, som vinner godkännande från det allmännas sida, från riksgäldskontoret till Sveriges riksbank överlämnas svenska statens obligationer till värde av 100,000 kronor att av riksbanken innehavas såsom pant för samtliga centralkassans förbindelser med rätt för kassans fordringsägare att i viss ordning använda panten till täckande av sina fordringar.

Jordbrukskassor.

De ursprungliga bestämmelserna om villkor för jordbrukskassas godkännande innehöllo bland annat följande:

Jordbrukskassa skulle vara organiserad såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet. Delaktighet i sådan kassa skulle beräknas efter det antal hektar jord, för vilket medlem vunnit inträde i kassan. Ägare eller brukare av jord finge vinna inträde i kassan för högst det antal hektar odlad jord, han verkligen ägde eller brukade inom kassans verksamhetsområde. Då fastighet av ägaren upplåtits åt annan till brukande, finge ägaren ej vinna delaktighet för mer än hälften av fastighetens areal odlad jord. Vid beräkning av delaktighet skulle del av hektar räknas såsom hel hektar. Beträffande annan medlem av jordbrukskassa än som nyss berörts skulle kassans stadgar angiva det antal hektar odlad jord, för vilket sådan medlem skulle anses ingå i kassan. Ingen finge vinna inträde i kassan för mer än 50 hektar odlad jord eller för större areal än som motsvarade en tiondel av den sammanlagda areal, för vilken med-

lemskap i kassan vunnits. Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket medlem skulle vara berättigad att genom kassan erhålla lån, finge i stadgarna icke sättas till högre belopp än 75 kronor för varje hektar jord, för vilken han ägde delaktighet i kassan (*medlems lånerätt*). Medlem skulle personligen svara för kassans förbindelser intill ett belopp, som i stadgarna icke finge bestämmas lägre än till en och en halv gång hans lånerätt. Lånerätt finge dock ej begagnas av annan medlem än sådan, som inom kassans verksamhetsområde ägde eller brukade minst en halv hektar odlad jord. Till jordbruk skulle hänföras även trädgårdsskötsel och annan därmed jämförlig verksamhet, som avsåge frambringande av kulturväxter. Jordbrukskassa finge ej utlämna lån för andra ändamål än 1) inköp av för jordbruket nödiga eller nyttiga husdjur och maskiner, utsäde, foder och gödselmedel eller torvströ, 2) beredande av rörelsekredit i övrigt för jordbrukets dritt under de tider, då fastighetens avkastning vore lägst, 3) beredande av medel för bedrivande av sådan binäring till jordbruket, som lämpade sig för egendomen, 4) anläggande av vatten- eller avloppsledning eller anordning för gödsels tillvaratagande eller för ekonomiskt utnyttjande av jordbruksegendoms tillgångar med vad därtill hörde, 5) smärre grundförbättringar samt upplörandet av smärre ekonomibyggnader och 6) erläggande av insats för inträde i annan ekonomisk förening, som i närmare angivna avseenden åsyftade jordbruksnäringens befrämjande. Växelkredit finge icke medgivas för de under 4) och 5) angivna ändamålen. Jordbrukskassa skulle äga att för förmedling av växellån betinga sig provision, som för växlar med omloppstid, icke överstigande tre månader, icke finge överstiga $\frac{1}{4}$ procent av växelbeloppet, däri inbegripet även den provision, som finge uppbäras av vederbörande centralkassa för den växelförpliktelse, den kunde behöva ikläda sig för ändamålet. Jordbrukskassa skulle icke äga att driva annan inlåningsrörelse än å sparkasseräkning och icke äga att emottaga insättningar av andra än kassans medlemmar eller, i den mån dessa utgjordes av ekonomiska föreningar, deras medlemmar. Jordbrukskassa, som för egen räkning dreve sparkasserörelse, skulle vara skyldig att i tillgångar, bestående av statens, allmänna hypoteksbankens, konungariket Sveriges stadshypotekskassas eller kommuners obligationer eller fordran hos bankinrättning, för vilken Kungl. Maj:t fastställt reglemente, eller hos godkänd centralkassa för jordbrukskredit, till vilken kassan vore ansluten, redovisa kassareserv, som tillsammans med ineliggande kassa motsvarade minst en tiondel av insättarnas behållning. I övrigt skulle sådan jordbrukskassa vara skyldig att redovisa minst $\frac{9}{10}$ av insatta medels sammanlagda belopp i dylik kassareserv eller i lån med högst ettårig betalningstid. Jordbrukskassa, som vore ansluten till centralkassa, finge icke förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning. Medlems insats skulle vara minst tio kronor för varje påbörjat tiotal hektar jord, varför han vunnit inträde i kassan. Av insats skulle en tiondel betalas kontant och återstoden inom ett år efter det insatsen tecknats.

Redan kort efter den nya lagstiftningens tillkomst framkommo från olika håll anmärkningar mot densamma. I anledning av dessa anmärkningar, vilka gingo ut på, att kassornas verksamhet blivit allt för snävt begränsad, genomfördes år 1918 vissa ändringar i villkoren för jordbrukskassas godkännande från det allmännas sida. Sålunda medgavs rätt till delaktighet i jordbrukskassa för intill 60 hektar ängsmark utom ströängar samt för intill 120 hektar skogs- och betesmark. Denna delaktighetsrätt

anordnades så, att en hektar ängsmark beräknades såsom en tredjedels hektar odlad jord och en hektar skogs- eller betesmark beräknades såsom en sjättedels hektar odlad jord. Den högsta areal, för vilken inträde finge vinnas, höjdes från 50 till 100 hektar odlad jord. Högsta lånerätten förhöjdes till 200 kronor för hektar odlad jord eller, vad anginge jord, som brukades för trädgårdsskötsel, till 400 kronor för hektar, dock finge den för trädgårdsjord medgivna förhöjningen icke, därest jordbrukskassa vore ansluten till centralkassa, tillämpas annat än efter samtycke av dennas styrelse och på de villkor i fråga om säkerhet, nämnda styrelse bestämde. Bland de ändamål, för vilka lån skulle få utlämnas, uppräknades ytterligare anläggande av ängsvattning eller förbättringsarbeten å redan befintlig sådan anläggning eller å hagmark eller annan betesmark samt skogsodlingsåtgärder av mindre omfattning. Jordbrukskassa berättigades att med medlem öppna kreditivräkning eller löpande räkning i fall, då beviljat lån avsåge inköp av utsäde, foder- eller gödselmedel eller torvströ, eller beredande av rörelsemedel i övrigt i den utsträckning, förut angivits, för drivande av jordbruk eller någon dess binäring. För de två nytillkomna låneändamålen skulle växelkredit ej få användas. Kassa, som anslutit sig till centralkassa, skulle icke äga att utan centralkassans medgivande utlåna mer än 10,000 kronor till en och samma medlem.

En ytterligare utvidgning av jordbrukskassas rörelsefrihet skedde år 1924, då lånerätten förklarades kunna för annan jord än trädgårdsjord höjas från 200 till 300 kronor per hektar, dock att vederbörande länsstyrelse eller, om jordbrukskassa anslutit sig till centralkassa, denna skulle lämna samtycke till utlämnandet av större lån än 200 kronor per hektar.

Centralkassor. De ursprungliga bestämmelserna angående villkor för centralkassas godkännande innehöllo bland annat följande:

Centralkassa skulle vara organiserad såsom ekonomisk förening med begränsad personlig ansvarighet och hava till uteslutande ändamål att främja anslutna jordbrukskassors ändamål. Till medlem av centralkassa kunde endast antagas jordbrukskassa, vars styrelse hade sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde. Jordbrukskassa skulle vid inträde i centralkassa teckna insatser för minst 400 kronor, därav minst $\frac{1}{10}$ skulle betalas omedelbart och återstoden inom ett år från tecknandet. Jordbrukskassa skulle svara för centralkassas förbindelser med ett belopp, som icke finge understiga 30 gånger dess insatsbelopp, men skulle ej få ingå med flera insatser än att ansvarighetsbeloppet uppginge till högst $\frac{2}{3}$ av det sammanlagda belopp, intill vilket dess medlemmar i sin ordning svarade för dess förbindelser. Jordbrukskassa skulle alltså få en ansvarighet, som icke finge överstiga sammanlagda beloppet av dess medlemmars lånerätt. Det högsta belopp, intill vilket jordbrukskassa skulle vara berättigad att genom centralkassa erhålla lån (*jordbrukskassas lånerätt*) skulle i centralkassas stadgar icke få sättas högre än halva det belopp, varmed jordbrukskassan ansvarade för centralkassans förbindelser, ökat med hälften av det sammanlagda belopp, intill vilket jordbrukskassans medlemmar i sin ordning ägde lånerätt i denna. Den högsta lånerätten skulle alltså bli lika med det belopp, varmed jordbruks-

kassan högst skulle kunna ansvara för centralkassans förbindelser. Centralkassans verksamhet för att bereda anslutna jordbrukskassor lån skulle bestå dels i beviljandet av direkta lån och dels i förmedling av växellån till jordbrukskassornas medlemmar. Lån, som centralkassa lämnade av medel, vilka anskaffats genom upptagande av lån, finge ej utlämnas på längre återbetalningstid än kassan själv åtnjöte. Centralkassa skulle äga att av anslutna jordbrukskassor mottaga medel till förräntning å sparkasse-, depositions-, upp- och avskrivnings- samt löpande räkning. Vidare skulle centralkassorna kunna mottaga insättningar å sparkasseräkning från anslutna jordbrukskassors medlemmar. Med Kungl. Maj:ts-tillstånd skulle centralkassa vidare äga att av allmänheten mottaga insättningar å såväl sparkasseräkning som å vissa andra bankmässiga räkningar av beskaffenhet att icke medföra skyldighet att vid anfordran återbetala insatt belopp. I fråga om skyldighet att hålla kassareserv samt att redovisa viss del av insatta medel i korta lån skulle, liksom i fråga om rätt att taga provision för förmedling av växellån, för centralkassa gälla likartade bestämmelser som för jordbrukskassa.

1918 genomfördes den ändringen i centralkassornas organisation, att centralkassa berättigades att såsom medlem, vid sidan av jordbrukskassorna, intaga ekonomisk förening, vars styrelse hade sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde och vars medlemmar vore personligen ansvariga för föreningens förbindelser och som hade till ändamål befordrande av jordbrukets eller någon till jordbruket hörande binäringsutveckling eller tillgodogörandet av genom jordbruket med tillhörande binäringar vunna produkter. Dylik ekonomisk förening skulle hos centralkassan kunna erhålla lån till högst halva det belopp, varmed föreningen svarade för centralkassans förbindelse, ökat med en tredjedel av det belopp, varmed föreningens medlemmar i sin ordning svarade för dess förbindelser (*ekonomisk förenings lånerätt*). Oavsett lånerättens belopp skulle till dylik ekonomisk förening dock icke, utan att särskild fullgod säkerhet ställdes, högre lån kunna av centralkassan utlämnas än som motsvarade $\frac{1}{20}$ av dess samtliga medlemmars lånerätt. I den mån ej annat särskilt stadgats skulle till centralkassa ansluten ekonomisk förening, varom nu är fråga, vara likställd med till centralkassan ansluten jordbrukskassa.

I anslutning till 1915 års lagstiftning hava hittills bildats fem centralkassor för jordbrukskredit, nämligen

- 1) Mälarprovinsernas centralkassa, bildad 1916 och omfattande Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands och Gävleborgs län,
- 2) Södra Sveriges centralkassa, bildad 1916 och omfattande Kronobergs, Kalmar, Blekinge, Kristianstads och Hallands län,
- 3) Malmöhus läns centralkassa, bildad 1916 och omfattande Malmöhus län,
- 4) Skaraborgs läns centralkassa, bildad 1918 och omfattande Skaraborgs län, samt
- 5) Mellersta Norrlands centralkassa, bildad 1924 och omfattande Jämtlands och Västernorrlands län.

Driftkasserörelsens hittillsvarande utveckling framgår av följande sammanställning av uppgifter rörande förefintliga centralkassors förhållanden:

Sammanställning av vissa uppgifter rörande centralkassorna för jordbrukskredit.

Tidpunkt, vartill uppgifterna hänföra sig	Antal anslutna jordbrukskassor	Antal anslutna försäkringsföreningar	Antal andra jordbrukskassorna	Antal medlemmar i jordbrukskassorna	Medlemmarnas delaktighet för hektar	Medlemmarnas lånerätt i jordbrukskassorna	Av centralkassan utlånade lån	Centralkassans inlåning	Centralkassans omslutning
						kr.	kr.	kr.	kr.
Mälardprovinsernas C. K.									
^{31/12} 1916.....	37	—	909	15,746	1,180,950	400	1,500	12,900	
» 1917.....	47	—	1,161	20,941	1,570,575	49,900	45,200	101,100	
» 1918.....	42	3	1,050	19,329	1,727,425	195,600	211,100	269,200	
» 1919.....	40	4	1,066	19,813	3,257,475	620,600	381,600	718,000	
» 1920.....	58	7	1,538	33,295	6,659,000	1,632,700	718,600	2,036,700	
» 1921.....	66	9	2,182	49,514	9,902,800	3,202,600	933,600	4,294,600	
» 1922.....	63	11	2,206	48,877	9,775,400	4,278,700	1,115,900	4,648,800	
» 1923.....	62	11	2,221	48,600	9,720,000	4,150,000	1,128,700	4,531,000	
» 1924.....	58	11	*	*	*	4,299,000	1,228,000	4,621,000	
Södra Sveriges C. K.									
^{31/12} 1916.....	21	—	745	7,073	530,475	114,500	22,050	116,840	
» 1917.....	20	—	918	9,047	678,525	205,800	126,570	338,120	
» 1918.....	22	—	1,191	11,999	899,925	272,100	428,570	446,160	
» 1919.....	23	2	1,415	15,204	3,010,800	867,980	699,480	1,134,570	
» 1920.....	32	2	1,472	23,250	4,650,000	1,492,600	791,750	1,705,860	
» 1921.....	33	2	2,189	26,519	5,303,800	1,844,860	898,760	2,127,000	
» 1922.....	35	2	2,441	29,490	5,898,000	2,189,350	902,030	2,289,760	
» 1923.....	37	2	2,714	30,914	6,182,800	2,307,370	955,800	2,771,180	
» 1924.....	36	2	*	*	*	2,768,490	1,199,030	3,158,190	
Malmöhus läns C. K.									
^{31/12} 1916.....	13	—	335	6,108	458,120	—	130	6,185	
» 1917.....	14	—	451	7,271	545,325	86,381	129,768	264,786	
» 1918.....	15	—	582	9,060	679,500	121,648	293,407	431,600	
» 1919.....	16	—	677	10,523	2,104,600	338,067	404,960	571,292	
» 1920.....	19	—	818	12,150	2,430,000	534,506	445,102	809,420	
» 1921.....	19	—	911	13,201	2,640,200	774,503	550,574	912,975	
» 1922.....	19	—	1,035	14,660	2,932,000	897,401	631,670	1,008,400	
» 1923.....	18	—	1,069	14,932	2,986,400	922,169	583,449	1,020,385	
» 1924.....	19	—	*	*	*	928,440	634,240	1,009,025	
Skaraborgs läns C. K.									
^{31/12} 1918.....	11	—	400	*	*	*	*	*	
» 1919.....	11	—	400	*	*	*	*	*	36,472
» 1920.....	14	—	440	6,416	1,283,200	29,479	106,239	110,939	
» 1921.....	14	—	495	6,702	1,340,400	164,311	184,873	198,537	
» 1922.....	14	—	495	6,702	1,340,400	292,344	287,232	314,414	
» 1923.....	14	—	500	6,708	1,341,600	365,734	324,636	383,668	
» 1924.....	14	—	*	*	*	339,424	368,843	378,836	
Mellersta Norrlands C. K.									
^{28/2} 1925.....	15	—	588	*	*	*	*	*	

* Uppgift saknas.

Det torde väl knappast kunna sägas, att resultatet av den hittillsvarande verksamheten motsvarat de förväntningar, som man från början ställde på jordbrukskasserörelsen. Men det torde vara förhastat att av det litetills vunna resultatet draga den slutsatsen, att rörelsen saknar utvecklingsmöjligheter. Centralkassornas verksamhet sträcker sig, år 1924 inräknat, över en tidrymd av allenast nio år. Under de första av dessa hade lantbrukarna som bekant överflöd på penningmedel, och det är därför endast naturligt, att man under denna tid icke ägnade jordbrukskasserörelsen det intresse, som under andra förhållanden borde kunnat påräknas. Då jämväl de år, som följt efter den egentliga överflödsperiodens slut, måste betecknas såsom föga normala, lärer anledning saknas till oro över att utvecklingen blivit mindre snabb och jämn än önskligt varit. Till det mindre lyckliga resultatet torde dessutom hava i icke ringa grad bidragit, att man till en början i syfte att göra kassorna så solida som möjligt uppdrog allt för snäva gränser för deras verksamhet. Redan förut har omnämnts, hurusom på åtskilliga punkter lättnader erhållits, särskilt genom de år 1918 genomförda ändringarna i villkoren för jordbrukskassas godkännande. Och den av mig åberopade statistiken torde giva stöd för antagandet, att dessa ändringar varit av ej oväsentlig betydelse för jordbrukskasserörelsens utveckling. Vad angår den höjning av lånerätten, som medgavs år 1924, så hava de stadgeändringar, som för dess tillämpande erfordras, hittills icke medhunnits i mer än ett fåtal fall. Denna ändring, som således ännu icke fått någon egentlig betydelse för rörelsens utveckling, har emellertid närmast karaktär av en provisorisk anordning, vidtagen i avbidan på en mera genomgripande reform.

1918 års reform innefattade nämligen ingalunda något slutligt ordnande av driftkassornas verksamhet, och de från jordbruks- och centralkasseshåll framförda önskemålen om mera vittgående ändringar äro alltså jämt i huvudsak orealiserade.

Ett första steg till en lösning av reformspörsmålet togs år 1921, då dåvarande chefen för jordbruksdepartementet jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade sex sakkunniga (1921 års fastighetskreditsakkunniga) för att inom nämnda departement verkställa utredning, bland annat, om och i vad mån åtgärder från statens sida lämpligen kunde och borde vidtagas för den sekundära fastighetskreditens ändamålsenliga ordnande samt rörande de jämkningar, som på grund av den sekundära kreditens ordnande eller eljest borde företagas i gällande bestämmelser angående driftkreditföreningarna.

Innan de sakkunniga blivit i stånd att framlägga förslag i nyssberörda ämnen, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 30 november 1922, att utredningsarbetet skulle upphöra senast med utgången av år 1922.

De sakkunniga hade emellertid vidtagit vissa förberedande åtgärder för utredande av jämväl förevarande spörsmål och bland annat från central-

kassorna införskaffat upplysningar angående deras önskemål i avseende å de för jordbruks- och centralkassorna gällande bestämmelserna. Jag kommer att i det följande vid behandlingen av de olika spörsmål, som här föreligga, närmare gå in på vad sålunda av centralkassorna påyrkats och kan därför här inskränka mig till att omnämna, att berörda yrkanden hade formen av svar å ett av de sakkunniga utsänt frågeformulär, vari ett antal spörsmål framställdes angående den sekundära jordbrukskrediten, angående lånerätten, ansvarigheten, säkerheten och likviditeten i kassorna, angående deras verksamhet i allmänhet och angående upprättandet av ett centralorgan för driftkasserörelsen.

Sedermera verkställdes inom jordbruksdepartementets egnahemsbyrå av statskonsulenten för egnahemsväsendet, vilken varit en av de sakkunniga, under år 1923 en bearbetning av den av de sakkunniga åstadkomna utredningen. Denna bearbetning resulterade i ett förslag till vissa ändringar i gällande kungörelser angående godkännande från det allmännas sida av jordbruks- och centralkassor. Nämda förslag, här nedan benämnt 1923 års förslag, torde, med uteslutande av de delar, som avse en redan verkställd ändring, få såsom bilaga fogas vid detta protokoll.

Över förslaget, varå de sakkunnigas ordförande, riksgäldsfullmäktigen H. S. Tamm, tecknat förklaring, att han icke hade något att däremot erinra, infordrades utlåtanden från fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, lantbruksstyrelsen, bank- och fondinspektionen samt överståthållarämbetet och vederbörande länsstyrelser. Även till dessa yttranden torde jag få tillfälle återkomma i det följande.

Innan jag ingår på de olika reformfrågorna, torde det tillatas mig att precisera min ställning till spörsmålet i dess helhet. Såsom jag redan antytt, är jag av den uppfattningen, att de nuvarande bestämmelserna icke lämna kassorna tillräcklig rörelsefrihet, och jag är därför principiellt benägen för att medgiva kassorna alla lättnader, som utan fara för rörelsens fortsatta utveckling kunna komma i fråga. Om genom sådana lättnader kassorna skulle erhålla möjlighet att utvidga sin verksamhet till annat än relativt korttidig driftkredit, varigenom en omläggning av det ursprungliga programmet skulle ske, ser jag däri i och för sig ingen olägenhet, blott kassorna därigenom bliva jordbrukskasserörelsen till verkligt gagn.

Lånerätt.

Det viktigaste av de spörsmål, som upptogs till behandling i de av 1921 års fastighetskreditsakkunniga utsända frågeformulären, är det, som avser rätten att erhålla lån i jordbrukskassa.

De nuvarande bestämmelserna äro knappast lyckligt avvägda. Genom att rätten att erhålla lån gjorts beroende av storleken av den areal, vederbörande lånesökande äger eller brukar, har man avstått från möjligheten att göra en rationell differentiering med hänsyn till det verkliga lånebehovet. För en modernt skött jordegendom i någon av landets bördigaste trakter med ett taxeringsvärde av 2,000 kronor per hektar eller mera, kan

uppenbarligen möjligheten till ett lån å 300 kronor per hektar icke anses tillräcklig. Däremot skulle ett lån av nämnda storlek säkerligen vara alldeles för högt för jord med ett relativt lågt taxeringsvärde, t. ex. av 500 kronor per hektar. Risken att för stora lån utlämnas i sådana fall som det sistnämnda läser dock icke vara så stor. Någon ovillkorlig rätt att erhålla lån till det belopp, vartill medlems lånerätt uppgår, tillkommer nämligen icke jordbrukskassamedlem, utan jordbrukskassans styrelse har icke blott befogenhet utan skyldighet att avväga lånet efter den lånesökandes behov och kreditvärdighet.

Icke heller den metod, enligt vilken anuan jord än odlad jord evalveras i odlad jord, kan anses rationell. Då man fastslagit lånerätten för ängsmark till en tredjedel och för skogsmark till en sjättedel av lånerätten för odlad jord, har man upptagit en norm, som måhända i stort sett kan vara riktig men som i ett flertal fall icke alls överensstämmer med verkliga förhållandet.

I svar å de av 1921 års fastighetskreditsakkunniga framställda frågorna framkommo centralkassorna med förslag om att rätten att låna skulle ställas i relation till vederbörande fastighets taxeringsvärde. Det föreslogs sålunda, att medlem skulle berättigas att teckna en andel i jordbrukskassa för varje fullt hundratal kronor av taxeringsvärdet, dock med rätt för jordbrukskassans styrelse att efter vederbörande centralkassas godkännande medgiva medlem rätt att teckna ytterligare andelar. För varje andel, medlem tecknat i kassa, borde medlemmen äga en nominell kredit av 40 kronor.

I väsentlig anslutning till vad sålunda föreslagits innehöll 1923 års förslag, att brukare av egen jordbruksfastighet skulle äga att i jordbrukskassa teckna högst en andel för varje fullt tal av 500 kronor av fastighetens taxeringsvärde. Om ägare av jordbruksfastighet upplåtit densamma till brukare, skulle ägaren få teckna endast hälften av det nyss angivna antalet andelar, medan brukaren skulle berättigas att teckna en andel för varje fullt tal av 500 kronor av det i fastighetens taxeringsvärde ingående jordbruksvärdet. För varje andel skulle jordbrukskassa kunna medgiva en lånerätt av högst 200 kronor eller 40 procent av taxeringsvärdet.

1923 års förslag lämnades i förevarande del utan anmärkning av så gott som alla de hörda myndigheterna. I tvenne yttranden gjordes dock gällande, att det kunde vara förenat med risk att medgiva en så hög lånerätt som den föreslagna.

För min del hyser jag inga betänkligheter mot att godtaga taxeringsvärdet såsom norm för lånerätten, och jag kan ej heller finna några vägande skäl för att bestämma den högsta tillåtna lånerätten till lägre belopp än det i 1923 års förslag förordade. Frånsett, att redan för nu medgivna låneändamål ett legitimt lånebehov av 40 procent av fastighets taxeringsvärde ingalunda är något ovanligt, komma här ytterligare

Departementis-
chefen.

två omständigheter i betraktande. Den ena är, att genom den föreslagna bestämmelsen jordbrukskassa givetvis icke skulle bliva skyldig utan allenast berättigad att till medlem utlämna lån till 40 procent av taxeringsvärdet och att det, såsom redan berörts, är kassans skyldighet att bestämma lanens belopp efter noggrant öfvervägande av de lånesökandes kreditbehov och kreditvärdighet. Den andra omständigheten är, att inom jordbrukskassorna den praxis alltnera vunnit insteg, att man icke utlämnar lån annat än mot särskild real- eller borgenssäkerhet. Denna praxis är i hög grad ägnad att minska risken av den föreslagna utvidgningen, och det förefaller mig, med hänsyn till det anförda, som om den nu ifrågasatta ändringen icke borde innebära någon för jordbrukskassas medlemmar farlig ökning av den risk, som de genom den personliga ansvarigheten löpa, och sålunda ej heller föranleda till en minskad tillslutning till kassorna. Anmärkas bör, att de föreslagna bestämmelserna icke innefatta skyldighet för jordbrukskassa att i sina stadgar fastställa lånerätten till 200 kronor för andel utan att ett lägre belopp kan bestämmas.

Vad angår det sätt, varpå rätten att teckna andelar närmare reglerats i 1923 års förslag, synas mig vissa erinringar befogade.

Enligt nu gällande bestämmelser taxeras fast egendom såsom jordbruksfastighet, då den användes för jord- eller skogsbruk, och såsom annan fastighet, då den brukas för annat ändamål. Vid taxering av jordbruksfastighet skola, i den mån förhållandena därtill föranleda, följande särskilda värden, vilka tillsammans utgöra fastighetens taxeringsvärde, redovisas, nämligen *dels* jordbruksvärde, varmed förstås fastighetens värde för jordbruk med binäringar, ävensom värdet av skogsmark, betesvärde däri inberäknat, och övrig till fastigheten hörande mark, *dels* skogsvärde, varmed förstås värdet av växande skog, och *dels* tomt- och industrivärde, varmed förstås det värde, som mark äger utöver jordbruksvärdet. Det synes mig näppeligen motiverat att medgiva ägare av jordbruksfastighet rätt att i denna sin egenskap erhålla lån, vars belopp bestämmes med hänsyn till tomt- och industrivärdet. Icke heller torde, innan betryggande former för belåning av växande skog genomförts, skogsvärdet böra läggas till grund för lånerätten. Enligt min uppfattning bör alltså såväl ägare som brukare av jordbruksegendom äga att teckna andelar i jordbrukskassa i förhållande till allenast det i fastighetens taxeringsvärde ingående jordbruksvärdet. Mot att därvid, i överensstämmelse med nu gällande bestämmelser, låta ägare, som ej själv brukar sin jord, erhålla hälften av den lånerätt, som eljest tillkommit honom, synes mig icke något vara att invända. Däremot skulle måhända kunna ifrågasättas, om brukare av annans jord bör erhålla samma lånerätt som den, som brukar egen jord. Frånsett, att detta är gällande kungörelses ståndpunkt, torde det vara skäl att här överlåta åt kassornas styrelser att vid låns beviljande genomföra den begränsning av krediten, som i nu omnämnda fall kan vara påkallad.

Genomföres här förordade regler om delaktighet och lånerätt, torde det icke vara möjligt att längre bibehålla ägande- eller besittningsrätt till en halv hektar odlad jord såsom villkor för låns erhållande. I stället torde böra stadgas, att lån ej må utlämnas till annan medlem än sådan, som inom jordbrukskassas verksamhetsområde äger eller brukar jordbruksfastighet, för vilken han tecknat minst en andel i kassan.

Om lånerätten höjes på sätt i det föregående förordats, innebär det, därest de nuvarande ansvarighetsreglerna bibehållas oförändrade, att medlem av jordbrukskassa ikläder sig ett personligt ansvar för kassans förbindelser till belopp, motsvarande 60 procent av vederbörande fastighets taxeringsvärde. Att ansvarigheten således åtminstone nominellt skulle ökas till ett synnerligen högt belopp, innefattar uppenbarligen en anledning att taga under övervägande, huruvida ansvarighetsreglerna äro väl avvägda.

Medlemmars i jordbrukskassa ansvarighet för kassans förbindelser.

Frågan härom är icke ny. Inom 1921 års fastighetskreditsakkunniga diskuterades sålunda i närvaro av representanter för centralkassorna, på sätt vid de sakkunnigas sammanträden förda protokoll utvisa, huruvida den nuvarande ansvarighetsregeln borde bibehållas eller ersättas med en bestämmelse om att jordbrukskassas medlemmar skulle svara för dess förbindelser intill ett belopp, som vore lika med lånerätten. För den senare ståndpunkten uttalade sig de närvarande representanterna för centralkassorna.

Spörsmålet behandlades sedermera vid det första allmänna jordbrukskassemötet, vilket hölls i Göteborg den 5 juli 1923. Vid sammanträdet uttalades sympatier såväl för nu gällande regler som för en nedsättning av ansvarigheten till samma belopp som lånerätten.

I 1923 års förslag berördes icke förevarande fråga, och den upptogs ej heller i de däröver avgivna yttrandena.

Till förmån för förslaget att bestämma den personliga ansvarigheten lika med lånerätten åberopas huvudsakligen, att lantbrukarna betrakta ansvarigheten såsom en vanlig borgensförbindelse och därför genom ansvarighetens höga nominella belopp avskräckas från att inträda i jordbrukskassorna.

För den motsatta ståndpunkten åberopas huvudsakligen, att man genom en nedsättning i ansvarighetens belopp skulle riskera att minska förtroendet för kassorna, så att insättningarna å kassornas sparkasse- och övriga räkningar skulle nedgå och svårigheter för centralkassorna att erhålla lån uppkomma.

Det framgår av det lämnade referatet för de olika åsikterna, att man på intetdera hållet förutsätter, att en verklig sänkning av jordbrukskassornas soliditet skulle bli en följd av en nedsättning av ansvarsbeloppet. Detta synes mig också uppenbart. Man lär nämligen, bland

Departementschefen.

annat med hänsyn till driftkassornas förut omnämnda praxis att taga särskild säkerhet för varje lån, icke behöva räkna med möjligheten, att hela ansvarigheten, även om denna sättes lika med lånerätten, tages i anspråk. Skulle emellertid mot all förmodan ett dylikt fall uppkomma, synes det mig osannolikt att något nämnvärt antal av vederbörande kassas medlemmar skulle vara i stånd att helt fullgöra sin ansvarighet, vare sig denna är bestämd på det ena eller det andra sättet. Förlust skulle alltså alltid träffa borgenären.

Utgår man från att det från soliditetssynpunkt är praktiskt sett betydelselöst, vilken ståndpunkt man väljer, skulle det egentliga skälet mot en sänkning av ansvarigheten vara, att förtroendet för kassorna genom en sådan i alla fall skulle minska. Farhågorna härför synas mig dock överdrivna. Med all sannolikhet skulle anslutningen till kassorna ökas och då insättningar å jordbruks- och centralkassornas sparkasse- och övriga räkningar väsentligen torde komma från medlemmarna eller dem närstående, synes man icke behöva räkna med att dessa insättningar skola minska. Och att centralkassornas större kreditgivare skulle taga hänsyn till annat än kassornas verkliga förmåga att göra rätt för sig, kan enligt mitt förmenande icke förutsättas.

Övervägande skäl för att medgiva nedsättning av ansvarighetens nominella belopp synas mig alltså föreligga. Då jag därför nu vill förorda en sådan, tillåter jag mig att samtidigt påpeka, att de nya bestämmelserna givetvis skola avfattas så, att kassorna alltjämt äro berättigade att bibehålla eller eventuellt skärpa den nu gällande ansvarighetsregeln. Skulle i enlighet med det sagda olika jordbrukskassor tillämpa olika ansvarighetsbestämmelser, finge man möjlighet att praktiskt utröna, vilkendera av de omförmälda ansvarighetsreglerna är den gynnsammaste för jordbrukskasserörelsens fortsatta utveckling.

Till sist må erinras om att jordbrukskassas ansvarighet för centralkassas förbindelser redan är bestämd så, att jordbrukskassas lånerätt i centralkassa kan bli lika med ansvarigheten. En ändring av de för jordbrukskassorna gällande reglerna beträffande ansvarigheten måste emellertid föra med sig vissa ändringar i hithörande bestämmelser angående centralkassor.

*Begränsning
av lånerätten
med hänsyn
till fastig-
hetens storlek.*

Bland de önskemål, som centralkassorna framlade inför 1921 års fastighetskreditsakkunniga, var även, att den nuvarande begränsningen av delaktigheten i jordbrukskassa till 100 hektar borde bortfalla.

I 1923 års förslag hade ingen annan begränsning av rätten att för jordbruksfastighet vinna delaktighet i jordbrukskassa genomförts än att bestämmelse upptagits om att medlem ej finge vinna medlemskap för mer än en tiondel av kassans hela andelstal.

I de avgivna yttrandena framställdes icke någon anmärkning häremot.

Ligger man taxeringsvärdet till grund för medlems delaktighet i jordbrukskassa, är det tydligen icke möjligt att bibehålla den nuvarande, efter fastighetens storlek bestämda gränsen för delaktighet. Att fastställa ett visst taxeringsvärde sasom gräns för medlemskap skulle säkerligen komma att verka på olika sätt i olika delar av landet. Någon annan metod än att bestämma högsta tillåtna delaktigheten i förhållande till den totala delaktigheten i kassan synes mig därför icke kunna komma i fråga. Vad angår spørsmålet, huru enligt denna metod högsta delaktigheten bör fastställas, synas mig några berättigade invändningar icke kunna göras mot innehållet i 1923 års förslag, som i själva verket principiellt överensstämmer med vad som redan gäller.

Departements-
chefen.

I sina svar å det av 1921 års fastighetskreditsakkunniga utsända frågeformuläret föreslogo centralkassorna, att lån skulle få lämnas även till ägare och brukare av annan fastighet än jordbruksfastighet samt till på landsbygden bofasta hantverkare m. fl.

Lånerätt för
andra än
jordbrukare.

I anslutning till vad sålunda förordats innehöll 1923 års förslag föreskrift om att jordbrukskassemedlem, som icke vore ägare eller brukare av jordbruksfastighet eller, ehuru ägare eller brukare av dylik fastighet, icke hade jordbruk såsom huvudsaklig näring, skulle få teckna det antal andelar i kassan, som kassans styrelse bestämde, dock skulle styrelsens beslut underställas centralkassans styrelse för prövning och fastställelse. Vidare skulle gälla, att icke-jordbrukare tillsammans finge utgöra högst $\frac{1}{6}$ av kassans samtliga medlemmar och teckna högst $\frac{1}{10}$ av samtliga andelar. Icke-jordbrukare skulle liksom övriga medlemmar erhålla en lånerätt av 200 kronor per andel, dock skulle lån kunna utlämnas till icke-jordbrukare endast om han vore bosatt inom kassans verksamhetsområde.

Förslaget lämnades i de avgivna yttrandena i allmänhet utan anmärkning; i ett av länsstyrelsen i Kristianstads län från allmänna ombudet för Södra Sveriges Centralkassa infordrat utlåtande föreslogs dock, att lånerätt borde tillkomma, utom jordbrukare, endast sådana icke-jordbrukare, som inom kassans område ägde eller brukade fastighet.

I tanken att öppna jordbrukskassorna för dem, som ekonomiskt och socialt sammanhöra med jordbrukarna, ligger otvivelaktigt något lockande, men det förefaller mig knappast, som om den ifrågasatta utvidgningen skulle medföra några egentliga fördelar för kassorna. Därtill kommer, att det torde vara så gott som omöjligt att på ett lämpligt sätt begränsa kretsen av de icke-jordbrukare, som böra få lånerätt i jordbrukskassa, och att det synes svårt att finna en tillfredsställande metod för att bestämma lånerättens omfattning. Att låta kassorna själva bestämma härom, medan man låter motsvarande regler för jordbrukare bestämmas i särskild författning, skulle innefatta en uppenbar inkonsekvens. Det förefaller mig därför lämpligast, att kassorna åtminstone tillsvidare fortsätta att arbeta

Departements-
chefen.

på ökad tillslutning bland jordbrukarna. Om och när jordbrukarna själva en gång mera allmänt anslutit sig till kassorna, synes tiden vara inne att överväga, om jordbrukskassorna böra upptaga kreditverksamhet, som nu omhänderhaves av bostadskassor, eller tillhandagå icke-fastighetsägare med lån.

*Utvidgning av
låneändamålen.*

Från centralkassehåll gjordes i svaren å de förut omnämnda frågeformulären gällande, att de nuvarande detaljerade bestämmelserna om låneändamålen borde ersättas av en mera generell föreskrift i ämnet. Såsom skäl härför åberopades, att gällande bestämmelser varken följdes elier kunde följas och dessutom saknade praktisk betydelse.

I överensstämmelse med de av centralkassorna framförda önskemålen innefattade 1923 års förslag, att lån till jordbrukare i regel icke skulle få utlämnas för andra ändamål än jordbruks uppsättning och drift, varunder jämväl skulle inbegripas uppsättning och drift av binäring, som lämpade sig för vederbörande egendom, ävensom erläggande av insatser i till jordbruksdriftens stöd bildade ekonomiska föreningar och dylikt.

Någon erinran häremot förekom icke i de avgivna yttrandena.

Såsom av den föreslagna bestämmelsens formulering framgår, innefattade den vida mera än en rätt för jordbrukskassorna att utlämna lån till andra produktiva ändamål än de i de gällande kungörelserna uppräknade. Även lån för betalning av köpeskillningsskuld liksom över huvud lån för andra än driftkreditändamål skulle kunna medgivas. En dylik utvidgning av driftkreditkassornas verksamhet åsyftades också, och förslagsställaren tänkte sig, att man genom föreskrifter om en på visst sätt genomförd ökning av lånerätten, vartill jag senare skall komma, skulle kunna ytterligare främja den här omhandlade utlåningsverksamheten.

Tydligt är, att den föreslagna utvidgningen av lånerörelsen från principiell synpunkt innebär en ej alldeles oväsentlig ändring av driftkreditkassornas verksamhet. Praktiskt sett skulle däremot, åtminstone för närvarande, utvidgningen ej komma att spela så stor roll. Å ena sidan skulle nämligen i den föreslagna bestämmelsen ligga en maning till kassornas styrelser att i första hand avse tillgängliga medel till lån för direkt produktiva ändamål. Å andra sidan begränsas tillgången på medel för långtidiga lån genom en för kassorna redan gällande bestämmelse, att lån, som kassa lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid än den kassan själv åtnjuter. Och om, på sätt i 1923 års förslag förordats, för centralkassorna skulle stadgas, att av lån, som centralkassa lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, högst en fjärdedel finge utlämnas på längre tid än ett år, skulle ett relativt ringa belopp stå till jordbrukskassornas förfogande för långtidigt kredit.

*Departements-
chefen.*

För min del har jag icke kunnat finna några vägande skäl emot den

föreslagna ändringen. Vad angår yrkandet att lån må få utlämnas till andra driftkreditändamål än de i den nu gällande kungörelsen uppräknade, synes mig driftkasserörelsen numera hava nått en sådan utveckling, att man med fullt förtroende kan överlämna åt kassornas styrelser att bedöma, om ett visst produktivt läneändamål bör tillgodoses eller icke. För en sådan ändring talar ock den från centralkassehall vitsordade svårigheten att kontrollera, att lån verkligen användes för det från början uppgivna ändamålet.

Vad beträffar kravet på rätt att utlämna lån för annat än driftkredit, må till en början anmärkas, att det redan vid tillkomsten av 1915 års bestämmelser var ifrågasatt att låta jordbrukskassorna bevilja lån för betalning av gamla skuldförbindelser. Därom yttrades i den i ämnet till 1915 års riksdag avlätna propositionen (nr 119, sid. 130) bland annat: En oundgänglig förutsättning för sådana låns erhållande skulle vara, att låntagaren förbunde sig att ej på något annat håll än inom föreningen skaffa sig personalkredit. Denna tanke kunde emellertid, åtminstone för det dåvarande, ej realiseras. Skulle åtgärder i antydd riktning bliva effektiva, måste försträckningarna givas i form av avbetalningslån på jämförelsevis lång tid, och just för sådana lån måste penningtillgången tillsvidare antagas redan förut bliva kanske allt för ringa.

Bakom det sålunda förda resonemanget torde ligga, att man räknat med, att för den egentliga driftkrediten realsäkerhet icke ställes. Skulle således jordbrukare kunna få lån för betalning av köpeskillingskuld och dylikt i jordbrukskassa, kunde det befaras, att han på annat håll samtidigt upptog lån mot säkerhet av in-teckningar samt dessutom skaffade sig lån utan realsäkerhet för driftkreditens tillgodoseende. En allt för stark skuldsättning skulle således befrämjas. Risker för en dylik möjlighet torde emellertid ej oväsentligt hava minskats genom att man inom kassorna på de flesta håll kräver full real- eller annan säkerhet för varje lån. Därtill kommer, att kasserörelsen bygger och måste bygga på att jordbrukskassans styrelse har en någorlunda tillförlitlig kännedom om låntagarnas förhållanden. I annat fall skulle det även med nuvarande bestämmelser bliva möjligt för kassans medlemmar att i kassan och andra kreditinstitutioner eller hos enskilda skuldsätta sig i nyss antydd omfattning. Den omständigheten, att lån för annat än driftkredit skulle kunna erhållas utan ställande av realsäkerhet och till äventyrs utan garanti för att låntagaren skaffar sig borgenslån även på andra håll, synes mig därför icke utgöra något avgörande hinder mot den ifrågasatta ändringen. Dock bör anmärkas, att jordbrukskassans styrelse har all anledning, att, då lån lämnas till jordägare för annat ändamål än driftkredit, fordra säkerhet av in-teckning. Icke heller anser jag mig böra mot den föreslagna ändringen åberopa, att kassornas möjlighet att utlämna långtidiga lån är begränsad. Om ändringen i och för sig är motiverad, saknas anledning att motsätta

sig densamma på den grund, att lån av här berörda art måhända komme att bliva relativt sällsynta.

Ehuru jag alltså kan ansluta mig till förslaget att låta jordbrukskassas styrelse själv avgöra, i vad mån ett visst kreditbehov bör tillgodoses eller icke, förefaller det mig dock icke lämpligt att endast helt allmänt angiva jordbruks uppsättning och drift såsom det kreditändamål, som i första hand bör tillgodoses. Bättre synes mig vara att i anslutning till nuvarande bestämmelser uppräknade de huvudsakliga driftkreditändamål, som böra tillgodoses, men låta uppräknningen få karaktären av en exemplifiering. På detta sätt torde man bättre kunna hos jordbrukskassorna bibehålla insikten om, på vad sätt det huvudsakliga syftet med kassorna, nämligen den produktiva kreditens befrämjande, lämpligast bör främjas.

*Ett till lån
utöver lånerätt.*

Såsom jag redan framhållit, skulle den rätt att meddela annan kredit än driftkredit, som jag i det föregående förordat, icke få synnerligen stor betydelse, därest man i övrigt bibehåller hittills gällande regler om lånerättens omfattning.

1923 års förslag sökte emellertid att på ytterligare ett sätt göra det möjligt för kassorna att utlämna lån för andra än driftkreditändamål. Förslaget innefattade nämligen, att jordbrukskassa skulle vara berättigad att tilldela medlem, som vore ägare av jordbruksfastighet, lån utöver hans lånerätt, i den mån för lånet ställdes säkerhet inom sju tiondelar av fastighetens taxeringvärde.

Även detta förslag lämnades i de flesta av de avgivna yttrandena utan anmärkning.

Lantbruksstyrelsen ansåg det emellertid icke lämpligt, att jordbrukskassorna med upplånade medel bedreve sådan verksamhet, som i förslaget förordats. Enligt styrelsens förmenande tillgodosåges det primära fastighetskreditbehovet intill 50 procent av taxeringsvärdet av hypoteksföreningarna och den sekundära krediten mellan 50 och 70 procent av bankinrättningar. Därest ett av 1921 års fastighetskreditsakkunniga framlagt förslag om den primära fastighetskreditens höjande till 60 procent av taxeringsvärdet bifölles, syntes så avsevärda lättnader hava vunnits, att ytterligare statliga åtgärder knappast kunde anses vara av behovet påkallade eller ens tillrädliga.

Länsstyrelsen i Södermanlands län instämde i ett av länsstyrelsen från länets hushållningssällskaps förvaltningsutskott infordrat utlåtande, vari gjorts gällande, att en lånerätt av intill 70 procent av fastighets taxeringsvärde borde medgivas endast om det belopp å 200 kronor, som jordbrukskassamedlem skulle berättigas att låna utan in-teckningssäkerhet, inkluderades i nämnda 70 procent.

I enahanda riktning uttalade sig länsstyrelsen i Hallands län, som ansåg det orimligt att kumulera sekundär in-teckningskredit och andelskredit

på det föreslagna sättet, varigenom länerätten skulle kunna komma att överstiga jordvärdet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län föreslog den modifieringen i förslaget, att den ifrågasatta utvidgningen av länerätten skulle sättas till 70 procent av fastighets verkliga värde, om detta kunde anses understiga taxeringsvärdet.

Såsom av den vid 1923 års förslag fogade motiveringen framgår, har förslagsställaren tänkt sig, att man genom nu omfördälda bestämmelse skulle giva driftkreditkassorna en möjlighet att fylla den brist å anstalter för sekundär fastighetskredit, som torde förefinnas i vårt land. Klart synes dock vara, att förslaget icke med den nuvarande omfattningen av jordbruks- och centralkasserörelsen kan antagas innefatta en verklig lösning av spörsmålet om den sekundära jordbrukskreditens ordnande. Något sådant har ej heller förslagsställaren tänkt sig. Men det är dock icke uteslutet, att den föreslagna anordningen i förbindelse med den i det föregående förordade utvidgningen av de ändamål, för vilka lån må av jordbrukskassa utlämnas, framdeles skall sätta kassorna i stånd att göra en mera betydelsefull insats på denna punkt. De fördelar, som skulle vinnas genom att kassornas medlemmar kunde förlägga hela sin kredit till kassorna, böra ej heller underskattas. Endast genom en dylik koncentration av krediten kunna kassorna vinna den behöfliga överblicken över sina medlemmars ekonomi.

Det synes mig med hänsyn till det sagda saknas anledning att motsätta sig en utvidgning i den föreslagna riktningen av jordbrukskassornas rätt att utlämna lån. Dock får uppenbarligen en dylik utvidgning icke ske på sådant sätt, att den kan medföra en försvagning av kassornas soliditet. Därest en jordbrukskassa skulle på en gång kunna utlämna dels 20 procent av taxeringsvärdet mot in-teckningar, belägna mellan 50 och 70 procent av detsamma, och dels ytterligare 40 procent av jordbruksvärdet mot annan realsäkerhet eller borgen eller till äventyrs utan någon särskild säkerhet, synes det mig som om kassornas utlåningsverksamhet skulle komma att bliva förenad med en betydligt ökad risk. Möjligt är, att eventuella förluster icke skulle kunna bliva så stora, att centralkassornas kreditgivare därav kunde beröras. Men antagligt är, att den föreslagna bestämmelsen skulle för centralkassorna försvåra den för rörelsen nödvändiga upplåningen. Därtill kommer, att det enligt min mening över huvud taget är olämpligt, att jordbrukskassorna i någon mera avsevärd omfattning öka sina risker, innan kassorna hunnit förvärva någorlunda tillfredsställande fonder, vilket ännu icke är fallet. På grund av bristen på fonder skulle nämligen den ifrågasatta utvidgningen lätt kunna få den effekten, att upprepade uttaxeringar bleve nödvändiga, och att sådant skulle bliva till mycket stor skada för hela kasserörelsen, torde ligga i öppen dag. Jag förbiser icke, att den försiktighet, varmed jordbrukskassornas styrelser pläga

Departements-
chefen

behandla låneansökningar — en försiktighet, som bland annat har sin grund i den ansvarighet för kassans förbindelser, som styrelsemedlemmarna såsom ledamöter av kassan iklätt sig — innebär en god garanti mot en oklok utlåningspolitik. Men denna garanti synes mig icke vara tillräcklig. Jag tror alltså, att man måste starkare begränsa rätten att utöver den vanliga krediten erhålla lån mot realsäkerhet, och jag vill härutinnan förorda upptagandet av en bestämmelse, enligt vilken jordbrukskassa må till fastighetsägare, utöver vad som följer av hans vanliga lånerätt, utlämna lån mot säkerhet av inteckningar, belägna inom 60 procent av fastighetens jordbruksvärde. Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1921 års fastighetskreditsakkunniga föreslagit, att hypoteksföreningarna skola berättigas att utlämna lån till 60 procent av egendomens jordbruksvärde. Häri ligger, att någon egentlig risk i regel icke kan antagas förbunden med ett lån av denna höjd, och om nyssberörda förslag varder godtaget, skulle det ju i stor utsträckning komma att inträffa, att medlemmarna finge låna 60 procent av jordbruksvärdet hos vederbörande hypoteksförening och 40 procent av samma värde hos jordbrukskassan. Den omständigheten, att under nyssberörda förutsättning jordbrukskassorna icke skulle få ägna sig åt sekundär kredit i vidare mån än den samma kunde tillgodoses inom ramen av den vanliga lånerätten, ger mig, såsom av det förut anförda torde framgå, icke någon anledning att för närvarande föreslå, att rätten att utlämna in-teckningslån utöver lånerätten utvidgas i samma mån som gränsen för den primära krediten höjes.

Innan jag lämnar ifrågavarande punkt, vill jag framhålla, att vad här föreslagits medför ytterligare en, låt vara ej alltför väsentlig fördel, varpå man å centralkassehåll torde sätta ett visst värde, nämligen att kassorna ej längre bliva nödsakade att under hänvisning till lånerättsbestämmelserna avvisa lånesökande, som vid tillfälligt behov tillbjuda säkerhet av in-teckningar, belägna till och med inom 50 procent av taxeringsvärdet. Icke utan skäl göres gällande, att det för de jordbrukare, som icke särskilt studerat grunderna för jordbrukskasserörelsen, måste framstå såsom en oegentlighet, ägnad att minska kassornas popularitet, att kassorna i dylika fall ej äga taga emot ens de allra bästa säkerheter.

Insatser.

I centralkassornas svar på det av 1921 års fastighetskreditsakkunniga utsända frågeformuläret föreslogs, att medlem av jordbrukskassa skulle vara pliktig att erlægga en insats av 30 öre för varje tecknad andel, vilket, då en andel enligt berörda svar skulle erhållas för varje fullt tal av 100 kronors taxeringsvärde, skulle motsvara 1 krona 50 öre för en andel enligt 1923 års förslag.

I 1923 års förslag sattes insatsen — under hänvisning till det klander, som på senare tid förekommit mot de alltför låga insatserna i lantmännens ekonomiska föreningar — till 3 kronor för varje andel, varav minst en tiondel skulle inbetalas kontant och återstoden inom två år efter tecknandet.

Någon anmärkning mot sistnämnda förslag har icke förekommit.

För min del är jag lika med förslagsställaren av den uppfattningen, att en ökning av jordbrukskassornas insatskapital bör befrämjas, men det förefaller mig som om vad av honom föreslagits skulle bli alla för betungande. Det är dock att märka, att den föreslagna ändringen på åtskilliga orter skulle medföra en mångdubbling av de nuvarande insatserna. Å andra sidan torde det icke vara lämpligt att låta insats understiga 10 kronor. På grund härav förordar jag, att insatsen bestämmes till 2 kronor för varje andel, dock minst 10 kronor, samt att minst en tiondel av insatsen erlägges kontant vid tecknandet av medlemskap och återstoden inom två år därefter.

*Departements-
chefen.*

Den begränsning av rätten att taga växelprovision, som nu finnes stadgad för jordbrukskassorna, infördes på sin tid för att hindra missbruk.

Bestämmelsen härom uteslöts i 1923 års förslag under hänvisning till att den avsåg en detaljsak, som med fullt förtroende kunde överlämnas åt organisationerna själva.

*Detalj-
ändrings-
förslag beträf-
fande jord-
brukskassor.*

Mot vad 1923 års förslag sålunda innehåller har ingen anmärkning förekommit, och jag kan ej heller för min del finna något att däremot erinra.

I 1923 års förslag har vidare upptagits bestämmelse om att jordbrukskassa, som är ansluten till centralkassa, med samtycke i varje särskilt fall av centralkassans styrelse må förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning än centralkassan.

Icke heller häremot har jag något att erinra.

Under hand hava slutligen från centralkassehåll framställts vissa önskemål.

Sålunda har påyrkats, att till centralkassa ansluten jordbrukskassa icke må för egen räkning öppna sparkasseräkning utan centralkassans medgivande.

Detta yrkande har jag ingen anledning att motsätta mig, och torde, vad angår jordbrukskassa, som ej är ansluten till centralkassa, medgivande i ifrågavarande avseende böra lämnas av vederbörande länsstyrelse.

Vidare har påyrkats, att jordbrukskassa skulle vara berättigad att redovisa kassareserv jämväl i riksgäldskontorets skattkamarväxlar, fordringar hos riksbanken samt andra fullgoda obligationer än sådana, som utgivits av staten, allmänna hypoteksbanken, konungariket Sveriges stads- hypotekskassa eller kommuner. Man påyrkar alltså här överensstämmelse med vad som enligt 29 § i lagen den 29 juni 1923 om sparbanker är föreskrivet angående dessa.

De nuvarande bestämmelserna äro hämtade från ett förslag till lag, innefattande särskilda bestämmelser om ekonomiska föreningar, som idka

sparkasserörelse, vilket år 1912 framlades av särskilt tillkallade sakkunniga. Då frågan om lagbestämmelser i nämnda ämne för närvarande är föremål för förnyad utredning genom en inom finansdepartementet tillkallad sakkunnig, synes det mig icke lämpligt att tillgodose det här framställda kravet i vidare mån än det kan anses uppenbart, att det icke kan komma i strid med en ny lagstiftning i ämnet. Jag kan därför allenast förorda, att såsom kassareserv godkännas jämväl riksgäldskontorets skattkamarväxlar och fordringar hos riksbanken.

Slutligen torde en rent formell ändring böra ske. Termen lånerätt och den definition därå, som, på sätt i det föregående refererats, lämnas i den nu gällande kungörelsen om godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor, har på sina håll av kassornas medlemmar missuppfattats så, att man föreställer sig, att medlem har en ovillkorlig rätt att i mån av tillgång erhålla lån till lånerättens belopp. För att bespara centralkasserörelsen besväret med upplysningsverksamhet i detta avseende torde det vara lämpligt att utbyta ordet mot ett annat, förslagsvis lånemaximum, och definiera denna term så, att det otvetydigt framgår, att därmed avses det högsta belopp, intill vilket jordbrukskassa må lämna medlem lån.

Ändringar
beträffande
central-
kassor.

Genomförs de ändringar i bestämmelserna rörande jordbrukskassor, som i det föregående förordats, torde jämväl föreskrifterna rörande centralkassor böra undergå ändring på sådana punkter, där likartade regler nu gälla för båda slagen av kassor. Sålunda bör tiden för insatsbelopp fulla gäldande utsträckas till två år, en ändring, som i själva verket blir en nödvändig konsekvens av motsvarande ändring för jordbrukskassorna; vidare böra nu gällande bestämmelser om växelprovision utgå och stadgandet angående de tillgångar, som må godkännas såsom kassareserv, ändras på enahanda sätt som i fråga om jordbrukskassorna. Termen lånerätt bör utbytas mot termen lånemaximum, vilken bör definieras såsom avseende det högsta belopp, intill vilket lån må av centralkassa till viss jordbrukskassa utlämnas.

Jag kommer härefter till frågan, huruvida föreskrifterna angående jordbrukskassas ansvarighet för centralkassas förbindelser och angående lånemaximums förhållande till jordbrukskassas ansvarighetsbelopp böra omarbetas i följd av ett genomförande av de föreslagna nya bestämmelserna rörande jordbrukskassor. Vad ansvarigheten angår synes mig denna böra sättas så, att något ansvarighetsbelopp, avsett att tagas i anspråk för förbindelser, som jordbrukskassa ikläder sig i förhållande till andra än centralkassa, må återstå. Då emellertid jordbrukskassornas förbindelser gent emot andra än centralkassorna måste bli oväsentliga, torde ansvarighetsbeloppets maximum kunna sättas till $\frac{1}{5}$ eller 80 procent av det belopp, varmed jordbrukskassas medlemmar svara för dess förbindelser. Jag utgår då ifrån att vederbörande jordbrukskassor sänkt medlems

ansvarighet så, att den är lika med lånerätten. Då detta emellertid icke behöver bliva fallet, torde, för att icke jordbrukskassornas ansvarighet för centralkassornas förbindelse skall bliva olika för olika kassor, ansvarighetsregeln böra uttryckas så, att jordbrukskassa ej må ingå i centralkassa med så många insatser, att det belopp, varmed den blir ansvarig för centralkassans förbindelser, kommer att överstiga $\frac{1}{5}$ av det sammanlagda belopp, intill vilket jordbrukskassan må utlåna lån till sina medlemmar.

Beträffade länemaximum torde skäl föreligga att något sänka detsamma. I fall, då jordbrukskassa idkar sparkasserörelse för egen räkning, behöver tydligen dess länemaximum ingalunda vara lika med det belopp, som högst må av densamma utlånas till dess egna medlemmar. Men även om jordbrukskassan praktiskt sett skulle täcka hela sitt lånebehov hos centralkassan, skulle det vara orimligt att länka sig, att den toge i anspråk hela sistnämnda belopp. Jordbrukskassas länemaximum hos centralkassa synes mig därför lämpligen kunna begränsas till hälften av det belopp, varmed jordbrukskassan ansvarar för centralkassans förbindelser, ökat med $\frac{2}{5}$ av summan av jordbrukskassans medlemmars länemaxima. Härigenom nås också, att jämväl i centralkassorna ansvarighet och länemaximum komma att bliva lika, om jordbrukskassa tecknar högsta medgivna antal insatser. Emellertid måste å andra sidan, för att jordbrukskassa skall få medel att utlåna kredit mot in-teckningssäkerhet utöver dess medlemmars länemaxima, sådan kassa berättigas att i sin tur mot in-teckningar inom 60 procent av jordbruksvärdet erhålla kredit i centralkassan utöver sitt länemaximum.

Jämte vad sålunda förordats torde ytterligare några ändringar i reglerna för centralkassorna vara motiverade.

I 1923 års förslag förordades sålunda, att till centralkassa ansluten jordbrukskassa skall teckna insatser för minst 500 kronor.

Mot att på detta sätt låta ökningen av insatserna i jordbrukskassorna i någon mån komma även centralkassorna till godo, torde intet vara att invända.

1923 års förslag innehöll vidare, att i centralkassas stadgar skulle intagas föreskrift om att anslutna jordbrukskassor skulle vid behov vara underkastade utfaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat.

Ej heller mot upptagande av denna bestämmelse, vilken centralkassorna redan äro oförhindrade att iakttaga, torde någon invändning vara att framställa.

Slutligen föreslogs, att centralkassa icke vidare skulle vara bunden av föreskrift, att lån, som centralkassan lämnade av medel, vilka anskaffats genom upptagande av lån, icke finge utlämnas på längre återbetalningstid än kassan själv åtnjuter. I stället föreslogs, att av medel, som erhållits på sistnämnda sätt, högst en fjärdedel skulle få utlånas på längre tid än ett

år. Såsom skäl anfördes, att den nuvarande regeln i praktiken vore synnerligen svår att följa.

Tydligt torde vara, att den föreslagna regeln innefattar såväl en inskränkning i som en utvidgning av centralkassornas befogenhet. Då den samma knappast kan innebära någon risk för att centralkassorna skola få svårigheter att punktligt fullgöra sina förbindelser och jag har mig bekant, att den överensstämmer med vad man på centralkassehåll eftersträvar, vill jag icke motsätta mig dess godtagande.

Andra till centralkassor anslutna ekonomiska föreningar än jordbrukskassor.

I fråga om de särskilda bestämmelser, som gälla angående till centralkassor anslutna ekonomiska föreningar utom jordbrukskassor, torde andra ändringar icke bliva nödvändiga på grund av de i fråga om sistberörda kassor föreslagna nya reglerna än att bland sagda bestämmelser uttryckligen upptages den nu gällande föreskriften angående omfattningen av här avsedd förenings ansvarighet för centralkassas förbindelser ävensom att termen lånerätt ersättes med termen lånemaximum.

Emellertid torde skäl finnas att godtaga ett i 1923 års förslag upptaget stadgande, enligt vilket nu åsyftad ekonomisk förening icke skall behöva teckna insatser för mer än 100 kronor. Ändringen är motiverad därav, att även helt små lantbrukarföreningar, t. ex. föreningar för inköp av maskiner för några få tusen kronors värde, böra kunna använda sig av centralkassorna såsom kreditgivare. Detta omöjliggöres för närvarande därigenom, att insatsbeloppet är för stort i förhållande till det lån, som kan behövas, och genom att den ekonomiska föreningen måste ikläda sig ett alltför stort ansvar (minst 30 gånger insatsbeloppet eller sålunda minst 12,000 kronor) för att kunna erhålla lån.

Övergångsbestämmelser.

Samtliga de ändringar, som här förordas beträffande centralkassorna samt dit anslutna jordbrukskassor och övriga ekonomiska föreningar, äro sådana, att, för att de må kunna träda i tillämpning, ändring måste hava i laga ordning vidtagits i de vid de nya bestämmelsernas utfärdande existerande kreditföreningarnas stadgar. Då enligt 42 § i lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar för beslut om dylik stadgeändring kräves, att detsamma fattas på två på varandra följande sammanträden, därav ett ordinarie, är det tänkbart, att för förändringens genomförande kan erfordras ett helt kalenderår. Då vidare enligt 44 § i nyssnämnda lag beslut, som innefattar upphävande av den personliga ansvarigheten för förenings förbindelser, icke må gå i verkställighet, förrän ett år förflutit från det beslutet registrerades, samt vissa av de ändringar, som här förordats, inverka på den personliga ansvarighetens omfattning, lära sådana bestämmelser icke kunna träda i tillämplighet, förrän två fulla kalenderår förflutit från föreskrifternas utfärdande.

I den mån nödvändiga stadgeändringar ej kunnat genomföras under första halvåret 1925, komma sålunda intill den 1 januari 1928 endast nybildade kassor att i allo kunna följa de nya reglerna. Ätminstone intill

sistnämnda dag måste man alltså lata de äldre föreningarna i vissa avseenden tillämpa regler, som icke kunna godkännas i en ny föreningsstadgar.

Detta är vad jordbrukskassa angår först och främst förhållandet med de nya reglerna om delaktighet och lånemaximum. I de jordbrukskassor, som nu medgiva ett lånemaximum av 200 kronor per hektar odlad jord, inträder en minskning av lånemaximum, så snart taxeringsvärdet för hektar understiger 500 kronor; i de föreningar, vari lånemaximum nu är 300 kronor för hektar, inträder en dylik minskning, så snart taxeringsvärdet för hektar understiger 750 kronor.

Den omständigheten, att någon motsvarighet icke föreslås till föreskriften om att vid beräkning av den areal, för vilken delaktighet i jordbrukskassa vunnits, område, som understiger en hektar, räknas såsom hel hektar, verkar på likartat sätt. Den, som äger jordbruksfastighet, i areal uppgående till exempelvis 1.1 hektar och taxerad till 750 kronor per hektar, äger nu möjlighet att låna 400 eller 600 kronor. Enligt de nya reglerna skulle han få låna endast 200 kronor.

Av enahanda art är bestämmelsen, att lån icke må utlämnas till den, som icke tecknat åtminstone en andel i jordbrukskassa. Härigenom uteslutes ju från möjlighet att erhålla lån den, som äger eller brukar jordbruksegendom, vars areal väl uppgår till ett halvt hektar, men vars jordbruksvärde enligt taxeringen icke når upp till 500 kronor.

På angivet sätt verkar också höjningen av insatserna. Exempelvis måste den, som nu erlagt 20 kronors insats för en fastighet om 20 hektar, värderad till 15,000 kronor, antingen höja sin insats eller ock nöja sig med andelar för 5,000 kronors taxeringsvärde med därav följande minskning av lånemaximum.

I fråga om rätten att idka sparkasserörelse utan särskilt tillstånd kunna icke heller de äldre kassorna omedelbart anpassa sig efter de nya bestämmelserna. Detsamma gäller om den rent formella ändringen av termen lånerätt till lånemaximum.

Av motsatt karaktär äro för jordbrukskassornas del de ändringar, som hava avseende å ansvarighetens förhållande till lånemaximum, å högsta tillåtna delaktigheten, å rätten att utlämna lån utöver lånemaximum mot säkerhet av väl belägna in-teckningar, å låneändamålen, å växelprovision, å jordbrukskassornas rätt att bereda sig kredit annorstädes än i central-kassa, å tiden för gäldande av insats och å rätten att redovisa ytterligare vissa tillgångar såsom kassareserv. Beträffande samtliga dessa ändringar gäller, att jordbrukskassa icke är skyldig att genomföra desamma.

Vad centralkassorna beträffar äro de bestämmelser, som avse ansvarighetens omfattning och lånemaximum, höjning av insats, rätt till uttaxering från anslutna kassor och föreningar och rätt att utlämna lån för längre återbetalningstid än kassan beträffande de till utlånande anlitate medlen själv åtnjuter, av den art, att ändringar i vederbörande stadgar

äro nödvändiga. Beträffande övriga här förordade föreskrifter skulle dylika ändringar icke vara nödvändiga.

Ifrågasättas kunde att även efter den nödvändiga övergångstidens utgång medgiva de äldre föreningarna rätt att bibehålla nuvarande, regelrätt mindre fria verksamhetsregler. Ett dylikt medgivande skulle dock otvivelaktigt vara föga ägnat att befordra reda och överskådlighet på ifrågavarande område. Man torde därför böra nöja sig med att för de äldre föreningarnas del medgiva undantag från de nya bestämmelserna intill den 1 januari 1928.

I vissa avseenden synas emellertid mera vittgående undantag erforderliga.

Därest lånemaximum skulle minskas i så hög grad, att utlämnat lån skulle komma att ligga delvis över detsamma, torde man, om lånet är givet på viss längre tid, t. ex. såsom amorteringslån på tio år, icke skäligen kunna kräva, att lånet avvecklas före nämnda tids utgång.

Icke heller torde man böra tvinga jordbrukskassorna att omedelbart till lånemaximum nedbringa annat lån, som genom ändringarna skulle komma att delvis överskjuta lånemaximum. Här synes en femårig övergångsperiod böra medgivas. I detta sammanhang erinras om, att möjligheten att mot viss bättre in-teckningssäkerhet erhålla lån utöver lånemaximum är ägnad att underlätta övergången.

Har jordbrukskassa redan före de nya bestämmelsernas ikraftträdande för egen räkning öppnat sparkasserörelse, torde kassan icke skäligen böra åläggas att för rörelsens fortsättande inhämta särskilt samtycke.

Ett särskilt beaktande kräver de här förordade ändringarnas inverkan på jordbruks- och centralkassors förhållande till tredje man.

Vissa av dessa ändringar äro av beskaffenhet att kunna minska den ansvarighet för kassas förbindelser, som nu åvila medlem av kassa.

De nya delaktighetsreglerna kunna sålunda hava en dylik verkan. Så snart i följd av ändringarna lånemaximum minskas — vid vilket taxeringsvärde detta inträffar, har jag redan behandlat — inträder med oförändrad ansvarighetsregel en automatisk minskning av ansvarigheten. Ändras gällande ansvarighetsregler, inträder en minskning av ansvarigheten i kassor, där lånemaximum nu är satt till 200 kronor per hektar, så snart taxeringsvärdet understiger 750 kronor, och i kassor, där lånemaximum nu är 300 kronor per hektar, så snart taxeringsvärdet understiger 1,125 kronor. I vissa fall kan minskningen inträda ännu tidigare. Den, som har två hektar med ett värde av 1,200 kronor per hektar, har nu vid ett lånemaximum av 300 kronor en ansvarighet av 900 kronor. Enligt de nya reglerna skulle han erhålla allenast fyra andelar med en ansvarighet av 800 kronor. Ytterligare fall av minskat ansvar torde kunna inträffa på grund av den nya regeln, att lån må utlämnas blott till den, som äger minst en andel.

Den nya regeln om jordbrukskassors maximiansvarighet för centralkassas förbindelser, varigenom denna sänkes från ett belopp, motsvarande summan av lånemaxima, till ett belopp, motsvarande $\frac{1}{3}$ därav, kan också, under förutsättning att summan av lånemaxima icke genom ändringarna ökas med minst $\frac{1}{4}$, medföra en minskning av jordbrukskassornas ansvarighet för centralkassornas förpliktelser.

Den minskning av ansvarigheten, som i det föregående berörts, är snarast av teoretisk natur. Praktiskt sett ligga förhållandena så, att det totala ansvarighetsbeloppet för varje jordbrukskassa liksom för varje centralkassa torde komma att ökas, även om jordbrukskassorna över lag sänka ansvarigheten från $1\frac{1}{2}$ gång lånemaximum till paritet med detta. Stickprovsundersökningar, verkställda likväl innan i någon jordbrukskassa lånemaximum höjts över 200 kronor, utvisa, att vid övergång från ett lånemaximum av 200 kronor per hektar till ett lånemaximum av 200 kronor per andel om 500 kronors taxeringsvärde summan av lånemaxima i undersökta jordbrukskassor skulle hava stigit med 60 till 350 procent. Även med en sänkning av ansvarigheten till paritet med lånemaximum skulle alltså en ökning av det totala ansvarighetsbeloppet hava inträtt. Att den föreslagna ökningen av insatsernas belopp skulle medföra en ökning av den säkerhet, kassorna erbjuda för sina förbindelser, är uppenbart.

Emellertid, även om man finner, att berörda säkerhet i verkligheten icke kan antagas komma att minskas, kvarstår alltjämt, att de föreslagna ändringarna, såsom sagt, kunna medföra en teoretisk sänkning av ansvarigheten. Då man i 44 § i lagen om ekonomiska föreningar stadgat, att beslut, som innefattar upphävande av medlemmarnas personliga ansvarighet för förenings förbindelser, icke må träda i kraft förrän ett år förflutit från det beslutet registrerats, torde man hava åsyftat att sätta föreningens borgenärer i stånd att före berörda tids utgång göra sina fordringar gällande och sålunda undgå förlust i följd av upphävandet. En nedsättning av den personliga ansvarigheten torde också innefatta en sådan ändring av de förutsättningar, som förelågo vid vederbörande fordrans tillkomst, att borgenären är berättigad att uppsäga sin fordran. En dylik konsekvens av de nya reglerna skulle emellertid vara mycket otillfredsställande och kunna bereda centralkassorna avsevärda svårigheter. Det är därför nödvändigt att tillse, att någon möjlighet för kassornas borgenärer att på formella skäl uppsäga sina fordringar icke inträder i följd av ändringarna. För sådant ändamål torde det enklaste vara att låta staten träda emellan och påtaga sig all den förlust, som tilläventyrs må kunna uppkomma för den, som förvärvat fordran hos jordbruks- eller centralkassa innan registrering verkstälts av beslut, varigenom i enlighet med de bestämmelser, som här förordats, minskning skett av medlemmarnas personliga ansvarighet för vederbörande kassas förbindelse. Såsom jag redan antytt, är jag av den uppfattningen, att den ansvarighet, som statsverket sålunda skulle

ikläda sig, aldrig kommer att behöva tagas i anspråk. För säkerhetens skull torde emellertid vara lämpligt, att medgivande lämnas till att från riksgäldskontoret till Sveriges riksbank överlämnas obligationer till visst belopp, förslagsvis 100,000 kronor, vilka obligationer utan vidare må tagas i anspråk för täckande av här avsedda förluster. Under erinran om, att den personliga ansvarigheten i ekonomisk förening icke kan utkrävas annat än vid föreningens konkurs, anser jag mig beträffande de närmare reglerna för användande av ifrågakvarande obligationer böra förorda, att desamma avfattas i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som gälla beträffande rätt att för borgenärens i centralkassa räkning använda de obligationer, som för sådant ändamål innehavas av riksbanken.

Jag får till sist erinra om, att bestämmelser angående godkännande från det allmännas sida av jordbruks- och centralkassor jämlikt riksdagens bemyndigande meddelas av Kungl. Maj:t samt att vid utfärdandet av bestämmelser i ämnet en växlande praxis tillämpats, i det att riksdagen i vissa fall erhållit och i andra icke erhållit tillfälle att yttra sig angående ifrågasatta ändringar. I detta fall måste riksdagen — med hänsyn till behovet av en särskild deposition av obligationer till säkerställande av vissa borgenärer i jordbruks- och centralkassor — under alla förhållanden erhålla tillfälle att i princip taga ståndpunkt till de av mig förordade ändringarna.

Nämnda ändringar äro icke av beskaffenhet att föranleda någon ändring av det nu utgående anslaget till understöd åt föreningar för jordbrukskredit. Ej heller i övrigt torde anledning förefinnas till ändring av sagda anslagsbelopp.

På sätt jag i statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln punkt 97, omnämnt, har anslaget för budgetåret 1924—1925 utgått med 30,000 kronor.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att från riksgäldskontoret må till Sveriges riksbank överlämnas svenska statens obligationer till ett belopp av 100,000 kronor att, där jordbrukskassa eller centralkassa för jordbrukskredit i avseende å medlemmarnas ansvar för kassans förbindelser beslutat nedsättning, som möjliggjorts genom ändringar, vilka vidtagits i gällande bestämmelser angående godkännande av dylik kassa från det allmännas sida, av riksbanken användas till täckande av förlust, som i följd av nedsättningen må hava tillfogats någon, som, då beslutet därom registrerades, ägde fordran hos kassan, under villkor att förlustens anledning och omfång styrkes genom intyg av rättens ombudsman i

kassans konkurs samt, vad angår centralkassa, jämväl av det allmänna ombud, som förordnats att deltaga i förvaltningen av konkursboet, *att* medgivande till obligationernas användande skall lämnas av länsstyrelsen i det län, där kassans styrelse har sitt säte, *att* därvid tillika skall meddelas erforderliga föreskrifter angående sättet för behövlige obligationers tillgodogörande, *att* riksgäldskontoret ofördröjligen skall under rättas, då dylikt medgivande lämnas, *att* obligationerna därvid tillika i första hand skola hembjudas riksgäldskontoret till inlösen samt *att* utbetalning till kassas fordringsägare av för obligationer influtna medel skall verkställas genom konkursförvaltningens försorg,

dels ock för budgetåret 1925—1926 till understöd åt föreningar för jordbrukskredit anvisa ett *extra förslagsanslag* av ..... kronor 30,000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Nils Flodman.

Bilaga.

V. P. M.

med förslag till ändringar i kungörelserna rörande godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor och centralkassor för jordbrukskredit.

Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa jordbrukskassor den 18 juni 1915 med ändringar enligt kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 595).

§ 3.

Kassans stadgar skola innehålla bestämmelser uti de i §§ 4—20 här nedan berörda ämnen, och må dessa bestämmelser icke avvika från vad i nämnda paragrafer föreskrives.

§ 7.

Delaktighet i jordbrukskassan beräknas efter det antal andelar, för vilket medlem vunnit inträde i densamma.

För brukare av egen jord inom kassans verksamhetsområde kan nämnda antal icke vara högre än motsvarande en andel för varje fullt 500-tal kronor av taxeringsvärdet å den eller de jordbruksfastigheter han äger och brukar inom området, dock att, om brukningsdel sträcker sig över gränsen för detta, delaktighet i kassan må kunna vinnas motsvarande taxeringsvärdet å brukningsdelen i dess helhet.

För brukare av annans jord kan antalet andelar icke vara högre än motsvarande en andel för varje fullt 500-tal kronor av det jordbruksvärde, som den sålunda brukade fastigheten blivit vid fastighetstaxering åsatt.

Ägare av jordbruksfastighet, som blivit till annan upplåten för brukande, kan vinna delaktighet för högst hälften av det antal andelar, var till han såsom jämväl brukare av ifrågavarande fastighet enligt nyssangivna grunder vore berättigad.

Beträffande medlem, vilken icke är ägare eller brukare av jordbruksfastighet eller, ehuru ägare eller brukare av dylik fastighet, icke har jordbruk som huvudsaklig näring (*icke-jordbrukare*), bestämmer kassans styrelse det antal andelar, för vilket han må vinna delaktighet i kassan; dock att, därest kassan är ansluten till centralkassa, beslutet härom skall underställas centralkassans styrelse för prövning och fastställelse.

I övrigt skall gälla, att ingen må kunna vinna inträde i kassan för större antal andelar än som motsvarar en tiondel av det sammanlagda antal andelar, för vilket medlemskap i kassan vunnits; att medlemskap av icke-jordbrukare ej må kunna vinnas för flera än motsvarande en femtedel av antalet medlemmar i kassan eller för tillsammans större antal an-

delar än motsvarande en tiondel av kassans hela andelstal; att vid beräkning och bestämmande av det medlemskap och den delaktighet i kassan, som enligt nyssangivna bestämmelser må vinnas, brutet tal utjämnas till närmast högre hela tal; att medlem icke må för samma brukningsdel vara medlem jämväl i annan jordbrukskassa; samt att stadgarna skola innehålla bestämmelser angående de ändringar och jämkningar uti medlemskap och delaktighet, som betingas därav, att medlem må hava upphört att vara ägare eller brukare av fastighet eller fastighetsdel, varför delaktighet vunnits, eller att genom utträde av medlemmar medlemsantalet eller summa andelar så nedgått, att antalet medlemmar av icke-jordbrukare eller antalet andelar, för vilket sådana medlemmar vunnit inträde, kommer att överstiga respektive en femtedel och en tiondel av kassans medlemsantal eller summa andelar.

§ 8.

Det högsta sammanlagda belopp, intill vilket medlem är berättigad att genom kassan erhålla lån (medlems *lånerätt*), skall vara i stadgarna bestämt, och må ej sättas högre än till tvåhundra kronor för varje andel, för vilken han äger delaktighet i kassan, dock att lån, lämnade mot in-teckning i medlems jordbruksfastighet, må, i den mån in-teckningen ligger inom sju tiondelar av fastighetens taxeringsvärde, kunna anses ligga vid sidan av sagda lånerätt.

§ 9.

Beträffande medlemmarnas bidragsplikt och deras ansvarighet för kassans förbindelser skall särskilt iakttagas:

- 1) att medlems insats skall vara minst tre kronor för varje andel, för vilken han vunnit inträde i kassan;
- 2) att medlemmarna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat; samt
- 3) att medlems personliga ansvarighet icke må bestämmas lägre än till ett belopp, motsvarande en och en halv gång hans lånerätt.

§ 10.

I punkt 1:o utbytes »ett» år mot *två* år.

§ 13.

Kassans verksamhet för beredande av lån åt medlemmarna skall kunna bestå dels i utlämnande av direkta lån i mån av tillgång till därför erforderliga medel och dels i förmedling av växellån.

För erhållande av lån erfordras att vara bosatt inom kassans verksamhetsområde eller att därstädes äga eller bruka minst en halv hektar odlad jord.

§ 14.

Lån må i regel icke lämnas för andra ändamål än som avse:

- 1) jordbruks uppsättning och drift, inberäknat sådan jordbrukets bi-näring, som lämpar sig för vederbörande egendom, erläggande av insatser i till jordbruksdriftens stöd bildade ekonomiska föreningar och dylikt;
- 2) beredande av nödig näringskredit åt medlemmar, som icke hava jordbruk till sitt egentliga levebröd.

§ 15.

För tillgodoseende av löpande lånebehov må kassan kunna med medlem öppna kreditivräkning eller löpande räkning till belopp, som efter prövning av föreliggande behov finnes skäligt.

I övrigt skall gälla, att för ett och samma ändamål växelkredit ej må anlitas under längre tid i en följd än nio månader; att lån, som kassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid, än den kassan själv åtnjuter; att, därest kassan är ansluten till centralkassa, åt samma medlem ej må utan medgivande av centralkassans styrelse utlämnas lån till sammanlagt belopp överstigande tiotusen kronor; samt att, därest kassan för egen räkning mottager insättningar på sparkasseräkning och löpande räkning, minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlens sammanlagda belopp skall redovisas i sådan kassareserv, som omförmäles i § 17 här nedan, eller i lån å återbetalningstid, som ej överstiger ett år.

(§ 16 utgår; paragraferna därefter få envar närmast föregående nummer.)

§ 26 (25).

Godkänd jordbrukskassa må ej idka annan rörelse än penningrörelse eller bereda lån åt andra än medlemmar i kassan.

Sådan kassa må icke samtidigt vara medlem av mer än en centralkassa för jordbrukskredit eller, så länge den är medlem av centralkassa, förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning, såvida icke centralkassans styrelse för särskilt fall därtill lämnar medgivande.

§ 29 (28).

Till jordbruk hänföres i denna kungörelse även trädgårdsskötsel och annan därmed jämförlig verksamhet, som avser frambringande av kulturväxter.

(Andra stycket utgår).

Motiv.

§ 3.

Den föreslagna ändringen består endast däri, att 4—21, med hänsyn till att § 16 föreslås skola utgå, ändras till 4—20 och att orden »samt § 29 andra stycket» utgå av skäl, som anföres i motiveringen till ändringen av sistnämnda paragraf.

§ 7.

Genom den ändring, som 1918 företogs i denna paragraf, skedde viss välbehövlig rättelse i de ursprungliga, enbart den odlade jorden avseende bestämmelserna. Även de nu gällande bestämmelserna äro emellertid alltför stela och oändamålsenliga. De taga ingen hänsyn till, att jordens beskaffenhet kan vara mycket olika i olika fall, att intensivare drift i regel motsvaras av såväl högre kreditbehov som större kreditvärdighet o. s. v. Dessa förhållanden komma däremot i större eller mindre mån till uttryck i jordbruksfastigheternas taxeringsvärden. Så är t. ex. den intensivt

skötta och i sig själv värdefullare jorden å Skånes slättbygd och i vissa andra utpräglade jordbruksbygder i regel åsatt högre taxeringsvärde än jorden i skogstrakter och kargare bygder. Delaktigheten i jordbrukskassa bestämmes därför lämpligare i förhållande till jordbruksfastighets taxeringsvärde än till dess areal odlad jord. Bestämmelsen, att även hagmark och skogsmark får i viss utsträckning medräknas såsom odlad jord, verkar ojämnt och ej så litet orättvist.

Av centralkassornas styrelser hade i deras svar å 1921 års fastighetskreditsakkunnigas promemoria ifrågasatts, att en andel skulle kunna tecknas för varje fullt 100-tal kronor av taxeringsvärdet, men med hänsyn till att man därigenom skulle nödgas att röra sig med ganska stora andelstal, har det befunnits vara lämpligare med en andel för varje fullt 500-tal kronor; man ernår fullt nöjaktigt anpassning härigenom.

Att enligt det föreliggande förslaget endast taxeringens »jordbruksvärde» toges i betraktande för arrendatorer, torde få anses vara en nära nog självklar följd av den värdeuppdelning, som vid taxeringen nu skall ske. De föreslagna nya bestämmelserna rörande icke-jordbrukare äro motiverade bland annat därav, att dylika medlemmar enligt den föreslagna nya lydelsen av § 13 avses få lånerätt. Att icke den nuvarande övre gränsen för delaktighet — 100 hektar — ersatts av någon motsvarande bestämmelse, motiveras med, att dylik gräns är såväl obehövlig som icke önskvärd; bestämmelsen, att en medlem kan vinna delaktighet för högst en tiondel av en kassas hela andelstal, samt vederbörande kassastyrrelsens rätt att inom den fastställda ramen bevilja inträde för större eller mindre antal andelar anses tillräckliga såsom utjämningsgarantier härvidlag.

§ 8.

Högsta lånerätten föreslås till 200 kronor per andel eller till samma belopp, som nu är medgivet per hektar odlad jord. I fall, där taxeringsvärdet ej är högre än motsvarande 500 kronor per hektar odlad jord (inberäknat till »odlad jord» reducerad ängs-, hag- och skogsmark), blir sålunda lånerätten lika som nu, men i mån som taxeringsvärdet är högre, stiger maximilånerätten. Lånerättshöjningen följer sålunda, enligt föreliggande förslag, mera av de ändrade bestämmelserna i § 7 än av § 8 och de två paragraferna måste ses i intimt samband med varandra. Fastighetskreditsakkunnigas motivering i yttrande den 17 februari 1922 vid deras tillstyrkan av viss lånerättsutvidgning äger sin tillämpning på ändringsförslagen i de två paragraferna. Den höjning av maximilånerätten, som nu föreslås, blir för många fall lägre, än den, som de sakkunniga då förordade, men den blir för intensivt skötta jordbruk å god jord däremot något större; den kommer med andra ord att anpassa sig bättre till förefintlig kreditvärdighet och till sannolika driftkreditbehov.

En betydelsefull särskild utvidgning av lånerätten ingår i den föreslagna tilläggsbestämmelsen, att lån, lämnat mot säkerhet av in-teckning i medlems jordbruksfastighet, må, i den mån in-teckningen ligger inom sju tiondelar av fastighetens taxeringsvärde, kunna anses ligga vid sidan av den stadgeenligt begränsade lånerätten. Detta tilläggsförslag är att anse såsom resultatet av de verkställda utredningarna, i vad de hänföra sig till 1921 års fastighetskreditsakkunnigas uppdrag att utreda, vilka »jämkningar, som på grund av den sekundära kreditens ordnande eller eljest borde företagas i gällande bestämmelser för driftkreditförening-

garna». Genom detta tillägg få jordbrukskassorna möjlighet att, där så lämpligen kan ske, lämna även sekundär fastighetskredit i viss utsträckning. Om, såsom är att hoppas, berörda sakkunnigas förslag om höjning av maximigränsen för den primära jordbruksfastighetskrediten från nuvarande 50 procent till 60 procent av taxeringsvärdet (eller det annorledes utrönta beläningsvärdet) snart blir förverkligat, skulle sålunda den belänning, som enligt det här föreliggande förslaget skulle, om så av vederbörande kassastyrelse prövas skäligt, få anses ligga utom länegränsen, i regel sträcka sig från 60 till 70 procent av taxeringsvärdet. Den sekundära jordbruksfastighetskrediten plägar i regel utsträckas till 75 procent av taxeringsvärdet, och jordbrukskassorna böra givetvis också kunna lämna dylik kredit till denna gräns; följden av den här föreslagna bestämmelsen blir endast, att krediten, i den mån den överskjuter 70 procent av taxeringsvärdet, måste inberäknas i den stadgebestämda lånerätten. Man har icke, innan någon erfarenhet av denna utvidgning vunnits, velat ifrågasätta något längre gående stadgande än det föreslagna. Inom den gräns, som härmed uppdrages, inskränka för övrigt andra föreskrifter denna kreditart ytterligare, så att den ej behöver befaras taga en sådan omfattning, att jordbrukskassornas ursprungliga och huvudsakliga uppgift därav väsentligen påverkas. Den viktigaste föreskriften härvidlag är den, som efter föreslagen ändring skulle komma att ingå i § 14 av kungörelsen angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit (se nedan) och som stadgar, att centralkassa icke må av medel, som den själv anskaffat genom upptagande av lån, utlämna mer än en fjärdedel på längre tid än ett år. Denna bestämmelse återverkar på jordbrukskassornas utlåning genom det stadgande i § 15 av kungörelsen om jordbrukskassas godkännande (se ovan), som säger, att lån, som kassan lämnar av medel, vilka den själv anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid, än den kassan själv åtnjuter.

De närmare motiven att möjliggöra för jordbrukskassorna att kunna lämna även något sekundär jordbruksfastighetskredit äro utvecklade i min promemoria av april 1920 om den sekundära jordbruksfastighetskrediten samt landsbygdens penningomsättning. Inom 1921 års fastighetskreditsakkunniga var man vid överläggningarna ense om, att det borde prövas, huruvida icke nyssangivna kredit låte sig ordnas utan inrättande av särskilda kreditinrättningar, bland annat genom att gränsen för den primära jordbruksfastighetskrediten höjdes på förslaget sätt och genom vidgande i någon mån av jordbrukskassornas verksamhetsfält. Någon strävan att avskilja och för speciella inrättningar monopolisera den sekundära jordbruksfastighetskrediten vore ej motiverad eller berättigad. Den ingående utredning av sparbankernas kreditgivning, som de sakkunniga hade verkställt, gäve vid handen, att dessa banker lämnade dylik kredit till avsevärda belopp och på jämförelsevis goda villkor. Det vore ej påkallat, att man sökte undantränga sparbankerna från en kreditgivning, som för dem vore lämplig och genom vilken de i avsevärd grad gagnade jordbruket. Det syntes vara sannolikt, att hypoteksföreningarna, jordbrukskassorna och sparbankerna genom att var för sig fritt bedriva den verksamhet, för vilken de vore avsedda och lämpade sig, bäst kunde tillgodose jordbrukets kreditbehov.

Det är mot denna bakgrund den här berörda författningsändringen bör ses. Den avser endast att giva jordbrukskassorna tillfälle att i någon mån tillfredsställa medlemmarnas behov även av inteckningskredit,

liggande över den primära jordbruksfastighetskrediten. Att detta är berättigat och behövt framgår bland annat därav, att Sveriges allmänna lantbrukssällskap, som i anslutning till en av sällskapet anordnad utredning gjort förberedande undersökningar rörande möjligheterna att få till stånd en särskild kreditinrättning för lämnande av företrädesvis sekundär jordbruksfastighetskredit, med skrivelse den 18 november 1922 till 1921 års fastighetskreditsakkunniga överlämnat sitt utredningsmaterial och därvid förklarat, att sällskapet, efter förfrågningar hos livförsäkringsbolag och andra försäkringsinrättningar om möjligheten att därifrån få lånemedel, icke såge någon utväg till åstadkommande av nödigt kapital för en enskild jordkreditinrättning.

§§ 9 och 10.

Ändringen rörande insatsbeloppet innebär, att detta blir ungefär tredubblat, och den föreslås med hänsyn till det klander, som under senare tid förekommit mot lantmännens ekonomiska föreningar för deras i regel allt för låga insatser. För att göra denna höjning mindre kännbar för jordbrukskassemedlemmarna, föreslås den ändringen i § 10, att insatsbeloppet skall vara i sin helhet inbetalt inom två år efter tecknandet i stället för mot nu inom ett år.

§ 13.

Ändringen i andra stycket innebär medgivande för medlemmar bland icke-jordbrukare att även få lån från sin kassa, dock under förutsättning, att de äro bosatta inom dess verksamhetsområde. Det torde få anses såsom skäligt, att hantverkare och andra, som faktiskt höra till bygden, få rätt ej blott att sätta in sparmedel i vederbörande jordbrukskassor, utan att de även kunna få nödig lånehjälp därstädes. Jämför den föreslagna nya § 7 med dess begränsningsbestämmelser rörande icke-jordbrukare.

§§ 14 och 15.

Förslaget till ändring av § 14 är till synes ganska radikalt, men det är väl motiverat av den erfarenhet, som hittills vunnits inom jordbrukskasseverksamheten. Det visar sig vara mycket svårt och i många fall omöjligt att tillämpa de mycket detaljerade bestämmelser, som nu finnas — bland annat på grund av svårigheten att åstadkomma en effektiv kontroll — varför centralkassornas representanter ivrigt yrka på mera generella bestämmelser. Det måste nog erkännas vara en rimlig begäran, att jordbrukskassornas, och i andra hand centralkassornas, styrelser få förtroendet att inom den vidare ram, som ändringsförslaget utgör, pröva, vilka låneändamål skola vara mest förtjänta av att tillgodoses. Enär det i allmänhet torde bliva knappt med medel i förhållande till lånekraven, så måste under alla förhållanden en gallring ske. — Den ändring, som föreslås för § 15, hänger nära samman med ändringen av § 14 och har samma skäl för sig som ändringen av denna.

§ 16.

Denna paragraf föreslås skola utgå av det skäl, att bestämmandet av ifrågavarande provisioner är en sådan detaljsak, som med fullt förtroende bör kunna överlämnas till organisationerna själva.

§ 26 (25).

Tillägget: »såvida icke centralkassornas styrelse för särskilt fall därtill lämnar medgivande», är förestavat av den praktiska erfarenheten inom verksamheten. Bestämmelsen, att jordbrukskassa icke må förskaffa sig kredit i annan kreditinrättning, avser att trygga centralkassan mot att jordbrukskassan inleder transaktioner, som den ej har vetskap om eller ej kan överblicka. Detta ernås även med de föreslagna, ändrade bestämmelserna, vilka dock lämna en frihet, som mången gång kan komma att visa sig vara i såväl centralkassornas som jordbrukskassornas intresse.

§ 29 (28).

Med genomförande av de föreslagna ändringarna i §§ 7 och 8 bortfaller behovet av undantagsbestämmelsen för trädgårdsjord, enär dylik på grund av sin goda beskaffenhet och den kultur den är underkastad — bland annat dess plantering med fruktträd och bärbuskar etc. — i regel torde bliva så högt taxerad, att en lånerätt motsvarande den nu gällande vinnes inom ramen av de nya bestämmelserna.

Förslag till ändringar i Kungl. Maj:ts kungörelse angående godkännande från det allmännas sida av vissa centralkassor för jordbrukskredit den 18 juni 1915 (nr 236) med ändringar enligt kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 596).

§ 5.

Till medlem i centralkassa må kunna antagas:

- 1) godkänd jordbrukskassa, vars styrelse har sitt säte inom centralkassans verksamhetsområde;
- 2) annan ekonomisk förening än jordbrukskassa, jämlikt vad därom är särskilt stadgat (i kungörelsen nr 597 år 1918).

§ 6.

Insatserna i centralkassan skola lyda å minst tio kronor.

Jordbrukskassa skall vid inträdet teckna insatser för minst femhundra kronor, annan ekonomisk förening för minst etthundra kronor.

§ 7.

Beträffande anslutna jordbrukskassors ansvarighet för centralkassans förbindelser och deras bidragsplikt skall iakttagas:

1:o att jordbrukskassas ansvarighet ej må bestämmas lägre än till ett belopp, motsvarande trettio gånger det sammanlagda insatsbelopp, med vilket jordbrukskassan ingått i centralkassan; och

2:o att jordbrukskassorna skola vid behov vara underkastade uttaxering intill visst i stadgarna bestämt belopp för år räknat.

§ 9.

I punkt 1) utbytes »ett» år mot två år.

§ 12.

Centralkassans verksamhet för att bereda de anslutna jordbrukskassorna lån skall kunna ske dels genom beviljande av direkta lån i mån av tillgång till därför erforderliga medel samt dels genom förmedling åt nämnda kassors medlemmar av växellån.

I övrigt skall gälla, att av lån, som centralkassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, högst en fjärdedel må utlämnas på längre tid än ett år, samt att minst sex tiondelar av de hos kassan insatta medlens sammanlagda belopp skall redovisas i sådan kassa-reserv, som omförmäles i § 15 (14) här nedan eller i lån å återbetalnings-tid, som ej överstiger ett år.

(§ 13 utgår; paragraferna därefter få envar närmast föregående nummer.)

Motiv.

§ 5.

Ändringen innebär i sak ingen ändring; den utgör blott ett påpekande av vad som gäller enligt kungörelsen nr 597 år 1918.

§ 6.

Minimiinsats för jordbrukskassa föreslås höjd från nuvarande 400 kronor till 500 kronor — en jämförelsevis liten höjning i förhållande till den föreslagna höjningen i jordbrukskassemedlemmernas insatser i jordbrukskassorna. Med hänsyn till att ganska små jordbrukskassor här och var kunna bliva bildade, har man dock ej velat föreslå större ökning här. Den låga minimiinsatsen för andra ekonomiska föreningar föreslås i och för underlättande av även mycket små, för begränsade lokala uppgifter bildade dylika föreningars anslutning till centralkassa.

§ 7.

Tillägget om viss uttaxering är i harmoni med vad därom är stadgat för jordbrukassornas medlemmar. Av utredningen framgår, att i de mönsterstadgar, som utarbetas på grundval av den ändrade kungörelsen, bör kunna föreslås, att uttaxeringen ej må överstiga *en* procent av vederbörande jordbrukskassas lånerätt hos sin centralkassa. Denna gräns är i mönsterstadgarna för jordbrukskassor för dessas medlemmar satt till fem procent av deras lånerätt.

§ 9.

Ändringen från ett till *två* år för insatsernas inbetalande föreslås närmast för att få bestämmelsen att harmoniera med motsvarande bestämmelse i kungörelsen om jordbrukskassorna.

§ 12.

I denna paragraf andra stycket stadgas f. n., »att lån, som centralkassan lämnar av medel, vilka den anskaffat genom upptagande av lån, ej må utlämnas på längre återbetalningstid än den kassan själv åtjuter». Det visar sig i praktiken, att denna bestämmelse är synnerligen svår, ja nästan

omöjlig att följa. Det föreslås därför, att det i stället må stadgas, att centralkassan icke må utlåna mer än högst en fjärdedel av nyssangivna medel på längre tid än ett år — en bestämmelse, som bör kunna antagas medföra nära nog samma verkan som den, vilken den är avsedd att ersätta. Jämför motiveringen till ändringen av § 8 i kungörelsen om jordbrukskassors godkännande.

§ 13.

Föreslås utgå av samma skäl som anfördes beträffande uteslutande av nuvarande § 16 i kungörelsen om jordbrukskassorna.

Stockholm den 20 oktober 1923.

Aug. Östergren.